

دشواریهای بین فردی در نوجوانان: تفاوت‌های جنسی و سنی

Interpersonal Difficulties in Adolescents: Sex and Age Differences

Sadegh Taghiloo, PhD

Islamic Azad University
Astara Branch

Omid Shokri, PhD

Shahid Beheshti University

دکتر امید شکری

استادیار
دانشگاه شهید بهشتی

دکتر صادق تقی‌لو

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی
واحد آستارا

Saeid Toulabi

MA in Education Psychology

Ali Taghvaeinia

PhD Candidate

Shahid Chamran University

علی تقوایی‌نیا

دانشجوی دکتری
دانشگاه شهید چمران اهواز

سعید طولابی

کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش تفاوت‌های جنسی و سنی در دشواریهای بین فردی نوجوانان اجرا شد. ۵۰۰ نوجوان ۱۲-۱۸ ساله (۲۷۶ دختر، ۲۲۴ پسر) که با روش نمونه‌برداری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند، به پرسشنامه دشواریهای بین فردی برای نوجوانان (انگلس، هیدالگو و مندز، ۲۰۰۵) پاسخ دادند. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری نشان دادند که (۱) عامل‌های جنس و سن در زیرمقیاسهای دشواریهای بین فردی اثر معنادار دارند، (۲) دختران در زیرمقیاسهای جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس و صحبت در جمع، و پسران در زیرمقیاسهای روابط خانوادگی و دوستیهای نزدیک نمره‌های بالاتری به دست می‌آورند و (۳) نوجوانان در اوائل دوره نوجوانی در مقایسه با اواسط و اواخر این دوره در زیرمقیاسهای چندگانه دشواریهای بین فردی نمره‌های بالاتری کسب می‌کنند. الگوی متمایز اثر معنادار جنس در زیرمقیاسهای چندگانه دشواریهای بین فردی بر نقش محوری فرایند اجتماعی‌شدن نقش جنسی و اثر معنادار گروه‌های سنی در ابعاد مختلف دشواریهای بین فردی بر نقش مهم دیدگاه شناختی اجتماعی ال‌کاینند درباره تحول نوجوان تأکید می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: دشواریهای بین فردی، تفاوت‌های جنسی و سنی، نوجوانی

Abstract

The purpose of this study was to investigate the role of sex and age differences in interpersonal difficulties of adolescents. Five hundred adolescents (276 females, 224 males) who were selected by multi-stage random sampling method, completed the Questionnaire about Interpersonal Difficulties for Adolescents (QIDA; Inglés, Hidalgo & Méndez, 2005). The results of multivariate of variance analysis (MANOVA) indicated that (1) sex and age factors had significant effects on the multiple dimensions of interpersonal difficulties, (2) girls obtained higher scores in the subscales of assertiveness, heterosexual relationships and public speaking, and boys obtained higher scores in the subscales of family relationships and close friendships, and (3) early adolescents in comparison with mid-adolescents and late adolescents obtained higher scores in the various dimensions of interpersonal difficulties. The differentiated model of sex effect for the various dimensions of interpersonal difficulties emphasizes the importance of sex-role socialization process. Also, the significant effect of age groups for the multiple subscales of interpersonal difficulties emphasizes the importance of Elkind's socio-cognitive perspective on adolescent development.

Key words: interpersonal difficulties, sex and age differences, adolescence

received: 9 May 2010

accepted: 6 May 2011

دریافت: ۸۹/۲/۱۹

پذیرش: ۹۰/۲/۱۶

Contact information: sadeght81@yahoo.com

این مقاله برگرفته از طرح پژوهش شخصی است.

مقدمه

تجربه دشواریهای بین فردی در نوجوانان به فقدان تعامل‌های بین فردی موفقیت‌آمیز با همسالان (همجنس و غیرهمجنس) و والدین و نیز نبود جرئت‌ورزی^۱ در آنها اطلاق می‌شود (انگلس، هیدالگو و مندز، ۲۰۰۵؛ مندز، هیدالگو و انگلس، ۲۰۰۲؛ مندز و آلیوارس، ۲۰۰۳). برخی شواهد تجربی، میزان شیوع دشواریهای بین فردی را در نوجوانان ۲ تا ۹ درصد گزارش کرده‌اند (عیسی، کنرادت و پیترمان، ۱۹۹۹؛ فیم، پلیسولو، فارمارک و ویچن، ۲۰۰۵). نتایج پژوهش‌های متفاوت نشان داده‌اند که تجربه دشواریهای بین فردی برای نوجوانان نتایج منفی مانند افسردگی، تلاش‌های خودکشی، سوء مصرف مواد، ترک زودهنگام مدرسه، افت عملکرد تحصیلی، روابط ناکارآمد با والدین و بیکاری در پی دارد (بیدل، ترنر و موریس، ۱۹۹۹؛ ویچن، استین و کسلر، ۱۹۹۹؛ عیسی و دیگران، ۱۹۹۹؛ ون امریگن، مانسینی و فارولدن، ۲۰۰۲؛ ولس، پارک، ویدامن و اونیل، ۲۰۰۱؛ انگلس و دیگران، ۲۰۰۵؛ میسلس، وایزمن و های، ۱۹۹۸). انگلس و دیگران (۲۰۰۵) به منظور تبیین نظری سطوح متمایز تجربه دشواریهای بین فردی در نوجوانان بر نقش عوامل بازدارنده یا مداخله‌کننده فردی شامل تعیین‌کننده‌های زیست‌شناختی (مثل کاهش حساسیت شنوایی^۲)، رگه‌های شخصیتی (مانند درونگردي)، نقص مهارت‌های اجتماعی و عوامل موقعیتی شامل مقتضیات موقعیت اجتماعی (مثل پاسخ قاطعانه به یک انتقاد بی‌اساس)، ویژگی‌های افراد دیگر (مانند جنس مخالف) و بافت رابطه بین فردی (مثل مدرسه) در بروز رفتار اجتماعی نوجوانان - به مثابه یکی از بسترهای مهم مطالعه‌های بالینی و تحولی - تأکید کرده‌اند.

علاوه بر این، انگلس و دیگران (۲۰۰۵) برای تبیین الگوهای غالب تعامل‌های اجتماعی در نوجوانان بر نقش با اهمیت فرضیه‌های همسانی رفتار^۳ و وضوح موقعیتی^۴ صحه گذاشته‌اند. فرضیه همسانی رفتار بیانگر آن است که ویژگی عقب‌ماندگی اجتماعی یا نداشتن مهارت‌های اجتماعی، گستره وسیعی از رفتارهای بازدارنده نوجوانان

را در موقعیتهای متفاوت پیش‌بینی می‌کند. در مقابل، وضوح موقعیتی نشان‌دهنده آن است که در تعامل‌های اجتماعی نوجوانان مواجهه با اولین تجربه‌های اجتماعی تنیدگی‌زا در پیش‌بینی تجربه‌های هیجانی منفی متعاقب در موقعیتهای مشابه، مؤثر است.

در بعضی مطالعه‌ها، به منظور پیش‌بینی سطوح متمایز تجربه‌های دشواریهای بین فردی در نمونه‌های عادی و بالینی نوجوانان بر نقش عوامل جمعیت شناختی سن و جنس نیز تأکید شده است (انگلس و دیگران، ۲۰۰۵؛ گارسیا - لویز، انگلس و گارسیا - فرناندز، ۲۰۰۸). نتایج مطالعه مندز و دیگران (۲۰۰۲) نقل از انگلس و دیگران، (۲۰۰۵) نقش تفاوت‌های جنسی را در مقیاس کلی و زیر-مقیاس‌های چندگانه جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس^۵، صحبت کردن در جمع^۶، روابط خانوادگی^۷ و دوستیهای نزدیک^۸ آشکار ساخت. این پژوهشگران نشان دادند که نمره کلی دشواری بین فردی در دختران بیشتر از پسران است. علاوه بر این، نمره دشواری بین فردی دختران در زیرمقیاس‌های جرئت‌ورزی، صحبت در جمع و ارتباط با غیرهمجنس بیشتر از پسران است، در حالی که در زیر-مقیاس‌های ارتباط با خانواده و دوستیهای نزدیک نمره پسران بیشتر از دختران است. همچنین، نتایج این مطالعه نشان دادند که تجربه دشواری بین فردی در دوره‌های مختلف نوجوانی، متفاوت است. نتایج مقایسه‌های تعقیبی نشان دادند که دشواری بین فردی در ابعاد مختلف، از اوایل تا اواخر دوره نوجوانی، به تدریج کاهش می‌یابد. نتایج مطالعه گارسیا - لویز و دیگران (۲۰۰۸) - که با هدف بررسی نقش تفاوت‌های جنسی و سنی در موقعیتهای برانگیزاننده اضطراب اجتماعی در گروهی از نوجوانان دختر و پسر اسپانیایی انجام شد - نشان دادند که در اضطراب اجتماعی نمره دختران به طور معناداری بیشتر از پسران است و نوجوانان گروه سنی ۱۲-۱۴ سال از نوجوانان ۱۶-۱۸ ساله، اضطراب اجتماعی بیشتری را گزارش می‌کنند. به علاوه، در زیرمقیاس‌های جرئت‌ورزی، رابطه با غیرهمجنس و صحبت در جمع، عامل‌های جنس

1. assertiveness
2. hypoacusis
3. behaviour consistency

4. situational specificity
5. heterosexual relationships
6. public speaking

7. family relationships
8. close friendships

دوم، از هر منطقه به طور تصادفی یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه و در مرحله آخر، از هر دو مقطع راهنمایی و دبیرستان، به تفکیک پایه، کلاسها انتخاب شدند. جدول ۱ توزیع نمونه را با توجه به سن و جنس نشان می‌دهد. نتایج آزمون مجذور کای نشان دادند که بین توزیع فراوانی گروه‌های سنی و جنسی تفاوت معناداری وجود ندارد ($P=0/09$ و $\chi^2=4/11$).

جدول ۱.
فراوانی و درصد دانش‌آموزان به تفکیک جنس و سن

سال ۱۶-۱۸	سال ۱۴-۱۶	سال ۱۲-۱۴	
(%) N	(%) N	(%) N	
۱۱۳ (۴۳/۶)	۵۴ (۳۹/۱)	۵۷ (۵۵/۳)	پسر
۱۴۶ (۵۶/۴)	۸۴ (۶۰/۹)	۴۶ (۴۴/۷)	دختر

ابزار این پژوهش، پرسشنامه دشواریهای بین فردی در نوجوانان^۲ (QIDA) بود که یک ابزار خودگزارش ده ۳۶ گویه‌ای است. انگلس و دیگران (۲۰۰۵) این پرسشنامه را به منظور اندازه‌گیری سطح دشواری بین فردی ادراک شده در نوجوانان گروه سنی ۱۲-۱۸ سال و برای دامنه وسیعی از روابط و موقعیتهای اجتماعی، طراحی کرده‌اند. پرسشنامه یاد شده مشتمل بر پنج مؤلفه جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس، صحبت کردن در جمع، روابط خانوادگی و دوستیهای نزدیک است که بر مبنای مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت نمره گذاری می‌شود. افزایش نمره، نشان‌دهنده افزایش سطح دشواریهای بین فردی است. نتایج مطالعه شکری و دیگران (۱۳۸۹) - با هدف رواسازی و اعتباریابی پرسشنامه دشواریهای بین فردی در گروهی از نوجوانان ۱۲-۱۸ ساله شهر تهران - نشان دادند که پرسشنامه از پنج عامل جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس، صحبت کردن در جمع، روابط خانوادگی و دوستیهای نزدیک تشکیل شده است. شاخصهای برازش تحلیل عاملی تأییدی، روایی عاملی و ضرایب همبستگی مثبت و معنادار زیرمقیاسها با یکدیگر و با مقیاس کلی اضطراب اجتماعی نوجوانان (پاکلک، ۲۰۰۴)، روایی همگرایی پرسشنامه را

و سن کنش متقابل دارند؛ یعنی، الگوی تحول دشواری بین فردی در دوره‌های سنی مختلف و در گروههای جنسی، متفاوت است.

مطالعه مفهوم دشواریهای بین فردی در نوجوانان متعلق به فرهنگهای متفاوت مانند نوجوانان اسپانیایی (انگلس و دیگران، ۲۰۰۵) و چینی (زو، انگلس و لی، ۲۰۰۶؛ زو، سو، انگلس، هیدالگو و لاگرکا، ۲۰۰۸) نشان‌دهنده آن است که این مفهوم به الگوهای فرهنگی غالب در جوامع مختلف وابسته است. با توجه به این نکته و اهمیت نقش کیفیت تجربه‌های اجتماعی در پیش-بینی کیفیت زندگی تحصیلی (ون امریکن و دیگران، ۲۰۰۲؛ ولس و دیگران، ۲۰۰۱؛ لارنس و بنت، ۱۹۹۲)، تجربه‌های هیجانی منفی (واگن و لانسوتا، ۱۹۹۰)، الگوهای ارتباطی نارساکنش‌ور^۱ (لاگرکا و لویز، ۱۹۹۸؛ لاگرکا و هاریسون، ۲۰۰۵) و آسیب‌شناسی اجتماعی (کلارک و کریسی، ۱۹۹۶؛ کلارک و سایت، ۱۹۹۳) در نوجوانان، مطالعه حاضر به بررسی نقش تفاوت‌های جنسی و سنی در دشواریهای بین فردی در نوجوانان ایرانی می‌پردازد. بر این اساس، در این پژوهش فرضیه‌های زیر آزمون می‌شوند:

- ۱- جرئت‌ورزی، صحبت در جمع و رابطه با غیرهمجنس در دختران بیشتر از پسران است.
- ۲- روابط با خانواده و دوستیهای نزدیک در پسران بیشتر از دختران است.
- ۳- دشواریهای بین فردی دختران بیشتر از پسران است.
- ۴- دشواریهای بین فردی در نوجوانان دختر و پسر ۱۲-۱۳ ساله از نوجوانان ۱۴-۱۶ و ۱۶-۱۸ ساله و در نوجوانان ۱۴-۱۶ ساله از نوجوانان ۱۶-۱۸ ساله بیشتر است.

روش

گروه نمونه شامل ۵۰۰ دانش‌آموز (۲۲۴ پسر و ۲۷۶ دختر) دوره‌های راهنمایی و دبیرستان شهر تهران بود که با روش نمونه‌برداری چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در مرحله اول، ۵ منطقه از ۵ محدوده تهران، یعنی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز، انتخاب شدند. در مرحله

دقیقه بود. به منظور تحلیل داده‌ها از روش تحلیل واریانس چندمتغیری (MANOVA) استفاده شد.

یافته‌ها

جدول ۲، میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های زیرمقیاس‌ها و نمره کلی پرسشنامه را به تفکیک سن و جنس نشان می‌دهد.

تأیید کرده است. در پژوهش حاضر، ضرایب آلفای کرونیخ برای زیرمقیاس‌های جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس، صحبت کردن در جمع، روابط خانوادگی و دوستیهای نزدیک و مقیاس کلی به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۸۸، ۰/۷۳، ۰/۶۶، ۰/۵۶ و ۰/۸۸ به دست آمد که نشان‌دهنده سطوح بالای همسانی درونی این پرسشنامه است. پرسشنامه‌ها به طور گروهی و در محیط کلاس تکمیل شدند. میانگین زمان پاسخگویی به گویه‌ها بین ۱۵-۱۰

جدول ۲.

میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های زیرمقیاس‌ها و نمره کلی پرسشنامه به تفکیک سن و جنس

متغیر	سال ۱۲-۱۴				سال ۱۴-۱۶				سال ۱۶-۱۸			
	پسر		دختر		پسر		دختر		پسر		دختر	
	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M
جرئت‌ورزی	۱۱/۷۲	۲۱/۶۹	۱۷/۱۴	۹/۹۷	۱۷/۹۲	۹/۹۷	۱۸/۵۸	۱۷/۹۲	۱۷/۴۳	۱۰/۵۱	۱۵/۴۴	۱۰/۱۶
روابط با غیرهمجنس	۷/۸۹	۱۵/۲۳	۱۲/۸۰	۸/۲۳	۱۱/۳۸	۷/۹۸	۱۳/۶۷	۷/۹۸	۱۲/۹۰	۸/۸۷	۱۰/۰۲	۸/۳۴
صحبت کردن در جمع	۴/۰۲	۵/۸۴	۴/۲۸	۳/۸۳	۴/۳۵	۴/۱۷	۵/۲۷	۴/۱۷	۳/۳۹	۳/۵۷	۲/۹۴	۳/۲۹
روابط خانوادگی	۳/۰۶	۲/۷۱	۵	۳/۹۹	۳/۹۶	۲/۷۴	۲/۳۴	۲/۳۴	۲/۳۷	۳/۲۶	۳/۰۲	۳/۰۸
دوستی نزدیک	۲/۵۸	۲/۱۰	۳/۰۸	۳/۲۸	۳/۴۴	۲/۶۴	۲/۱۳	۳/۴۴	۲/۱۷	۲/۵۵	۲/۱۷	۲/۳۸
نمره کلی پرسشنامه	۱۹/۸۲	۴۷/۶۳	۴۱/۸۷	۱۹/۴۰	۴۱/۰۹	۱۸/۹۱	۴۱/۹۸	۴۱/۹۸	۳۸/۲۸	۲۱/۸۳	۳۲/۶۹	۱۸/۶۹

لحاظ آماری معنادار بود، اما اثر تعامل جنس و سن معنادار نبود (لانداى ویلکس = ۰/۹۶، $F_{(۱,۹۷۸)} = ۱/۹۴$ ، $P = ۰/۱۰$). نتایج F تک متغیری (جدول ۳) نشان دادند که دختران در زیرمقیاس‌های جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس و صحبت در جمع و پسران در زیرمقیاس‌های روابط خانوادگی و دوستیهای نزدیک میانگین بالاتری به دست می‌آورند. افزون بر این، در زیرمقیاس‌های صحبت در جمع و روابط خانوادگی نمره‌های گروه سنی ۱۲-۱۳ سال از گروه‌های سنی دیگر بالاتر بود. با توجه به نامساوی بودن حجم نمونه در سطوح متغیر گروه سنی، برای آزمون معنادار بودن تفاوت بین میانگین‌های زیرمقیاس‌های چندگانه در بین گروه‌های سنی متفاوت، از آزمون پس تجربی شفه استفاده شد. نتایج آزمون شفه نشان دادند که در گروه‌های مختلف، تفاوت میانگین‌های زیرمقیاس‌های چندگانه از لحاظ آماری معنادار است.

نتایج تحلیل واریانس دو راهه برای نمره کلی پرسشنامه نشان دادند که اثر اصلی جنس [$P < ۰/۰۳۴$ ، $F_{(۱, ۴۹۴)} = ۴/۵۳$] و سن [$P < ۰/۰۰۱$ ، $F_{(۲, ۴۹۴)} = ۹/۴۹$] از نظر آماری معنادار و اثر تعاملی جنس و سن [$P = ۰/۴۹۸$ ، $F_{(۲, ۴۹۴)} = ۰/۶۹۸$] غیرمعنادار است. نتایج نشان دادند که در نمره کلی پرسشنامه، میانگین نمره‌های دختران از بیشتر است. افزون بر این، میانگین نمره‌های گروه سنی ۱۲-۱۳ سال از گروه‌های سنی ۱۴-۱۶ سال و ۱۶-۱۸ سال، و گروه سنی ۱۴-۱۶ سال از گروه سنی ۱۶-۱۸ سال بالاتر بود.

در ادامه، برای تعیین تفاوت‌های جنسی و سنی در زیرمقیاس‌های دشواریهای بین فردی از یک طرح تحلیل واریانس چندمتغیری ۲×۳ استفاده شد. مقدار آماره لانداى ویلکس برای جنس ($F_{(۵, ۴۸۹)} = ۱۳/۷۱$ ، $P < ۰/۰۰۱$) و گروه‌های سنی ($F_{(۱, ۹۷۸)} = ۳/۷۰$ ، $P < ۰/۰۰۱$) از

جدول ۳.

نتایج آثار بین‌گروهی زیرمقیاس‌های پرسشنامه به تفکیک عامل‌های سن و جنس

متغیر	F (df)	P	η^2
جنس			
جرئت‌ورزی	۵/۹۱ (۱)	۰/۰۰۹	۰/۰۱۳
روابط با غیرهمجنس	۹/۵۵ (۱)	۰/۰۰۲	۰/۰۱۹
صحبت کردن در جمع	۷/۵۱ (۱)	۰/۰۰۶	۰/۰۱۵
روابط خانوادگی	۲۳/۵۶ (۱)	۰/۰۰۱	۰/۰۴۶
دوستیهای نزدیک	۸/۵۱ (۱)	۰/۰۰۴	۰/۰۱۷
سن			
جرئت‌ورزی	۴/۵۴ (۲)	۰/۰۰۸	۰/۰۱۴
روابط با غیرهمجنس	۴/۴۹ (۲)	۰/۰۰۸	۰/۰۱۴
صحبت کردن در جمع	۱۳/۹۲ (۲)	۰/۰۰۱	۰/۰۵۳
روابط خانوادگی	۴/۷۶ (۲)	۰/۰۰۷	۰/۰۱۹
دوستیهای نزدیک	۴/۴۰ (۲)	۰/۰۰۸	۰/۰۱۰
جنس × سن			
جرئت‌ورزی	۰/۶۱ (۲)	۰/۵۴	۰/۰۰۳
روابط با غیرهمجنس	۱/۹۳ (۲)	۰/۱۵	۰/۰۰۹
صحبت کردن در جمع	۰/۷۲ (۲)	۰/۴۸	۰/۰۰۳
روابط خانوادگی	۰/۴۴ (۲)	۰/۶۴	۰/۰۰۲
دوستیهای نزدیک	۰/۲۰ (۲)	۰/۸۲	۰/۰۰۱

بحث

پژوهش حاضر با هدف شناخت نقش تفاوت‌های جنسی و سنی در دشواری‌های بین‌فردی در گروهی از نوجوانان ایرانی انجام شد. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری، اثر معنادار عامل‌های جنس و سن را نشان دادند. در این پژوهش، همسو با نتایج مطالعه انگلس و دیگران (۲۰۰۵)، دختران در زیرمقیاس‌های جرئت‌ورزی، روابط با غیرهمجنس و صحبت در جمع و پسران در زیرمقیاس‌های روابط خانوادگی و دوستیهای نزدیک نمره‌های بالاتری کسب کردند. همچنین، چنان که انگلس و دیگران (۲۰۰۵) و گارسیا - لوپز و دیگران (۲۰۰۸) نیز پیش از این گزارش کرده‌اند در ابعاد چندگانه دشواری‌های بین‌فردی نوجوانان ۱۴-۱۲ ساله از نوجوانان گروه سنی ۱۶-۱۸ سال مشکلات بیشتری را تجربه می‌کنند. گارسیا - لوپز و دیگران (۲۰۰۸) در تبیین تأثیر عامل

جنس بر ابعاد چندگانه دشواری‌های بین‌فردی بر نقش مهم و محوری فرایند اجتماعی‌شدن نقش جنسی^۱ تأکید کرده‌اند. نظریه نقش جنسی، درباره علل تمایز الگوی تجربه‌های اجتماعی اضطراب‌زا در تعامل‌های بین‌فردی دو جنس، در بافتهای فرهنگی مختلف، بحث می‌کند. نقش‌های جنسی به انتظاراتهای فرهنگی مشترکی اطلاق می‌شود که براساس عضویت افراد در یک گروه جنسی برای آنها قابل استفاده‌اند. طبق نظریه نقش جنسی، افراد در بافتهای فرهنگی مختلف، رفتارها، نگرشها و ارزشهای غالب دو جنس را از طریق فرایند اجتماعی‌شدن، می‌آموزند. خانواده‌ها، مدارس و گروه‌های دوستان براساس انتظاراتهای نقش جنسی، روش‌های تعامل افراد با یکدیگر را به آنها آموزش می‌دهند (گوستافسون، ۱۹۹۸). نظریه نقش جنسی تأکید می‌کند که افراد، نقش‌های جنسی وابسته به فشارهای اجتماعی را درونی می‌کنند تا از این طریق با روان‌بنه نقش جنسی همسو با الگوی جنسی‌شان منطبق شوند. این نظریه، مفروضه‌های سنتی موجود درباره نقش‌های جنسی و رفتارهای مورد انتظار از مردان و زنان را در بافتهای اجتماعی متفاوت، توصیف می‌کند. براساس نظریه نقش جنسی، انتظار می‌رود که زنان در مقایسه با مردان، سطوح بیشتری از تجلی^۲ هیجانی و تغییر حالت‌های هیجانی و وابستگی، مراقبت، مهربانی و سلطه‌پذیری را گزارش کنند؛ در مقابل، مردان پرخاشگر، عمل‌گرا و جاه‌طلب توصیف می‌شوند (کیدر، ۲۰۰۲). بنابراین، براساس نظریه نقش جنسی، سطوح متفاوت تجربه‌های دشواری‌های بین‌فردی در دو جنس ناشی از مطالبات و انتظاراتهای موقعیتی و وابسته به نقش‌های جنسی است. بدین ترتیب، با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، به نظر می‌رسد که مواجهه با انتظاراتها و مطالبات وابسته به نقش‌های جنسی - به مثابه یک عامل موقعیتی - در تبیین سطوح متمایز سهم موقعیت‌های برانگیزاننده دشواری‌های بین‌فردی در دو جنس، در بین نوجوانان دختر در مقایسه با نوجوانان پسر، اهمیت بیشتری دارد. بنابراین، ادراک نوجوانان دختر و پسر از انتظارات نقش جنسی سبب می‌شود که بافتهای تعامل

بین فردی، برای دو جنس، سطوح متمایزی از دشواریهای بین فردی را به همراه آورد.

در نتایج حاصل از مطالعه انگلس، لاگارکا، مارزو، گارسیا - لوپز و گارسیا-فرناندز (۲۰۱۰) در تبیین سطوح متمایز تجربه‌های هیجانی منفی در بافت روابط بین فردی در نوجوانان دختر و پسر، نقش تفاوت‌های وابسته به سن مورد تأکید قرار گرفته است. این پژوهشگران به منظور تبیین نقش تفاوت‌های وابسته به سن در میانگین نمره‌های تجربه‌های هیجانی منفی در تعامل‌های بین فردی در نوجوانان، بر نقش اساسی و مفروض سازوکارهای زیربنایی مهارت‌های اجتماعی^۱، توانایی کلامی^۲ و پیشرفت‌های تحصیلی^۳ تأکید کرده‌اند.

علاوه بر این، همسو با یافته‌های مطالعه ریان، لاگاردیا، سالکی - بانزل، چیرکو و کیم (۲۰۰۵)، نقش تفاوت‌های جنسی در تجربه دشواریهای بین فردی، بر اهمیت بالقوه الگوی اجتماعی شدن برای تجربه اعتماد هیجانی^۴ در مواجهه با موقعیتهای هیجانی در دو جنس تأکید می‌کند. این پژوهشگران نشان دادند که به دلیل تمایز در الگوی اجتماعی شدن نقش‌های جنسی، تجربه تعامل‌های بین فردی با برخی منابع حمایتی مانند والدین و دوستان نزدیک در کنترل وضعیت هیجانی برای دختران بیش از پسران اهمیت دارد. بنابراین، همسو با نتایج مطالعه ریان و دیگران (۲۰۰۵)، نقش مهم روابط بین فردی در تنظیم الگوی تجربه‌های هیجانی در بافت تعامل با والدین و دوستان نزدیک، در بین دختران در مقایسه با پسران در خور توجه است.

علاوه بر این، در ادبیات پژوهش، به منظور تبیین تفاوت مشاهده شده در سطوح متمایز دشواریهای بین-فردی، در گروه‌های سنی مختلف، بر نقش محوری دیدگاه شناختی-اجتماعی الکلیند^۵ (۱۹۶۷) نقل از پاکلک، (۲۰۰۴) درباره تحول نوجوان تأکید شده است. در این دیدگاه، به منظور تبیین سطوح متفاوت تجربه‌های

اجتماعی اضطراب‌زا در نوجوانان نقش برخی عوامل احتمالی مانند خوداشتغالی^۶ کمتر، اشتغال کمتر نسبت به تماشاگران خیالی منتقد^۷، توانایی پذیرش دیدگاه اجتماعی^۸ و جایگزینی دیدگاه جامعه میان بین^۹ در مقابل دیدگاه خودمیان بین مورد تأکید قرار گرفته است.

در برخی پژوهش‌ها، به منظور تبیین الگوی متمایز تجربه دشواری در بافت تعامل‌های بین فردی طی دوره نوجوانی، بر نقش تبیینی رشد یافتگی روانی اجتماعی^{۱۰} تأکید شده است (سامتر، بخارست، استینبرگ و استینبرگ، ۲۰۰۹؛ وینبرگر، ۱۹۹۷). محققان علاقه‌مند به موضوع محوری رشدیافتگی روانی اجتماعی تأکید کرده‌اند که نوجوانان در فرایند گذار از مراحل اولیه نوجوانی به دوره پایانی، در ویژگی‌هایی مانند مهارت‌تکانه^{۱۱}، مسئولیت‌پذیری^{۱۲} و خودآگاهی^{۱۳} به طور شگرفی پیشرفت می‌کنند. بدون شک با افزایش رشدیافتگی روانی اجتماعی، تجربه دشواریهای بین فردی کاهش می‌یابد.

نتایج مطالعه حاضر، اطلاعات جدید و ارزشمندی را درباره نقش تبیین‌کننده عوامل جمعیت شناختی جنس و سن برای تجربه‌های دشواریهای بین فردی در بین گروهی از نوجوانان ایرانی فراهم کرده است. در این مطالعه به منظور تحلیل الگوی آثار متغیرهای جمعیت شناختی سن و جنس بر دشواریهای بین فردی در نوجوانان، از یک طرح مقطعی^{۱۴} استفاده شد. تکرار و بسط این یافته‌ها مستلزم به کارگیری طرح‌های طولی است. بر این اساس، تحلیل نقش تبیینی عوامل سن و جنس برای دشواریهای بین فردی در نوجوانان از طریق اجرای مطالعه‌های طولی، برای محققان علاقه‌مند به این قلمرو، یک اولویت پژوهشی مهم و محوری محسوب می‌شود. علاوه بر این، یافته‌های پژوهش حاضر، برای مشاوران و روان‌درمانگران تلویحات بالقوه‌ای به همراه دارد. برای مثال، معناداری الگوی آثار متغیر جنس بر تجربه دشواریها در بافت تعامل‌های بین فردی بیانگر آن است که اثربخشی برنامه‌های

1. social skills
2. verbal ability
3. academic achievement
4. emotional reliance
5. Elkind, D.

6. self occupation
7. critic imaginary audience
8. societal perspective taking
9. sociocentric view
10. psychosocial maturity

11. impulse control
12. responsibility
13. self-awareness
14. cross-sectional

- andez, J. M. (2008).** Exploring the relevance of gender and age differences to the assessment of social fears in adolescence. *Social Behavior and Personality, 36* (3), 385-390.
- Gustafson, P. E. (1998).** Gender difference in risk perception: Theoretical and methodological perspectives. *Risk Analysis, 18* (6), 805-811.
- Inglés, C. J., Hidalgo, M. D., & Méndez, F. X. (2005).** Interpersonal difficulties in adolescence: A new self-report measure. *European Journal of Psychological Assessment, 21*, 11-22.
- Ingles, C. J., La Greca, A. M., Marzo, J. C., Garcia-Lopez, L. J., & Garcia-Fernandez, J. M. (2010).** Social Anxiety Scale for Adolescents: Factorial invariance and latent mean differences across gender and age in Spanish adolescents. *Journal of Anxiety Disorders, 24*, 847-855.
- Kidder, D. L. (2002).** The influence of gender on the performance of organizational citizenship behaviors. *Journal of Management, 28* (5), 629-648.
- La Greca, A. M., & Harrison, H. M. (2005).** Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 34*, 49-61.
- La Greca, A. M., & Lopez, N. (1998).** Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology, 26*, 83-94.
- Lawrence, B., & Bennet, S. (1992).** Shyness and education: The relationship between shyness, social class and personality variables in adolescents. *British Journal of Educational Psychology, 62*, 257-263.
- Maysless, O., Wiseman, H., & Hai, I. (1998).** Adolescents' relationships with father, mother, and

مداخله‌ای برای دختران و پسران نوجوان تا حدی به استقلال محتوای برنامه‌ها از نظر کیفی بستگی دارد. به بیان دیگر، استفاده از برنامه‌های مداخله‌ای مشابه، با هدف کاهش سطوح دشواری‌های بین‌فردی در دختران و پسران، اثربخشی آنها را تضمین نمی‌کند. از سوی دیگر، معناداری عامل سن در تبیین تجربه‌های بین‌فردی دشوار در نوجوانان بر این نکته تأکید می‌کند که کارایی برنامه‌های مداخله‌ای در گرو آن است که این برنامه‌ها برای اوایل دوره نوجوانی، در مقایسه با اواخر دوره نوجوانی، شدت و مدت بیشتری داشته باشند.

منابع

- شکری، ا.، عبدالخالقی، م.، افضلی، م. ح.، گراوند، ف.، پاییزی، م.، و طولابی، س. (۱۳۸۹). ساختار عاملی و ویژگی‌های روان-سنجی پرسشنامه دشواری‌های بین‌فردی نوجوانان در یک نمونه ایرانی. *فصلنامه روان‌شناسان ایرانی*، ۶ (۲۴)، ۳۰۷-۳۱۵.
- Beidel, D. C., Turner, S. M., & Morris, T. L. (1999).** Psychopathology of childhood social phobia. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 38*, 643-650.
- Clark, D. B., & Kirisci, L. (1996).** Posttraumatic stress disorder, depression, alcohol use and quality of life in adolescents. *Anxiety, 2*, 226-233.
- Clark, D. B., & Sayette, M. A. (1993).** Anxiety and the development of alcoholism: Clinical and scientific issues. *American Journal of Addiction, 2*, 59-76.
- Essau, C. A., Conradt, J., & Petermann, F. (1999).** Frequency and comorbidity of social phobia and social fears in adolescents. *Behaviour Research and Therapy, 37*, 831-843.
- Fehm, L., Pelissolo, A., Furmark, T., & Wittchen, H-U. (2005).** Size and burden of social phobia in Europe. *European Neuropsychopharmacology, 15*, 453-462.
- Garcia-Lopez, L. J., Ingles, C. J., & Garcia-Fer-**

- Vaughn, S., & Lancelotta, G. X. (1990).** Teaching interpersonal social skills to poorly accepted students: Peer pairing versus non peer pairing. *Journal of School Psychology, 28*, 181-188.
- Weinberger, D. A. (1997).** Distress and self-restraint as measures of adjustment across the life span: Confirmatory factor analyses in clinical and non-clinical samples. *Psychological Assessment, 9*, 132-135.
- Wels, M., Parke, R. D., Widaman, K., & O'Neil, H. (2001).** Linkages between children's social and academic competence: A longitudinal study. *Journal of School Psychology, 39*, 463-483.
- Wittchen, H. U., Stein, M. B., & Kessler, R. C. (1999).** Social fears and social phobia in a community sample of adolescents and young adults: Prevalence, risk factors and co-morbidity. *Psychological Medicine, 29*, 309-323.
- Zhou, X., Ingles, C. J., & Li, Y. (2006).** Psychometric properties of the Chinese translation of the Questionnaire about Interpersonal Difficulties for Adolescents (QIDA). *Proceeding of the Annual meeting of American Psychological association*. August 10-13, New Orleans, U.S.
- Zhou, X., Xu, Q., Ingles, C. J., Hidalgo, M. D., & LaGreca, A. M. (2008).** Reliability and validity of the Chinese version of the social anxiety scale for adolescents. *Child Psychiatry and Human Development, 39* (2), 185-200.
- same gender friend. *Journal of Adolescent Research, 13*, 101-123.
- Méndez, F. X., Hidalgo, M. D., & Inglés, C. J. (2002).** The Matson evaluation of social skills with youngsters: Psychometric properties of the Spanish translation in the adolescent population. *European Journal of Psychological Assessment, 18*, 30-42.
- Méndez, F. X., & Olivares, J. (2003).** Social competence (including social skills and assertion). In R. Fernández-Ballesteros (Ed.), *Encyclopedia of psychological assessment* (Vol. 2: M-Z; pp. 894-901). London: Sage.
- Puklek, M. (2004).** Development of the two forms of social anxiety in adolescence. *Horizons of Psychology, 13*, 27-40.
- Ryan, R. M., La Guardia, J. G., Solky-Butzel, J., Chirkov, V., & Kim, Y. (2005).** On the interpersonal regulation of emotions: Emotional reliance across gender, relationships, and cultures. *Personal Relationships, 12*, 145-163.
- Smyer, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2009).** The developmental pattern of resistance to peer influence in adolescence: Will the teenager ever be able to resist? *Journal of Adolescence, 32*, 1009-1021.
- Van Amerigen, M., Mancini, C., & Farvolden, P. (2002).** The impact of anxiety disorders on educational achievement. *Anxiety Disorders, 17*, 561-571.